

Om Penge og deres Betydning for det økonomiske Samfund.*)

Af Hans Suenson.

Iblandt Samfundsspørgsmaalene indtager Pengespørgsmaalet en overordentlig fremragende Plads. Det er jo næppe engang muligt for Fantasien at forestille sig et Samfund, som ikke benytter sig af Penge. Saaledes kan man jo læse i en hvilken som helst Rejsebeskrivelse, hvorledes de mest ucivilicerede Folkeslag, de Vilde, om man vil kalde dem saa, altid have en eller maaske flere Varer, som de tage i Bytte for andre Varer, ikke blot fordi de have umiddelbart Brug for dem, men tillige fordi de stole paa, at de netop ved Hjælp af denne eller disse Varer, hvad Øjeblik det skal være, let ville kunne tilbytte sig andre Varer. Medens nu Alle ere enige om, at Penge er Noget, som det er særdeles behageligt at være i Besiddelse af, saa kan det jo rigtignok ogsaa træffe, at man ser deres Betydning overvurderet, og dette gjælder da navnlig, naar Talen er om den Tjeneste, Pengene yde Samfundet; thi medens det er let nok at indse, at Enkeltmand kan give sine Penge ud

---

*) Forskjellige faktiske Oplysninger i denne Artikel findes navnlig spredte i følgende Skrifter: 1) Michel Chevalier: Cours d'Économie politique. Tome III, 2) Roscher: Die Grundlagen der Nationalökonomie, 3) Wolowski: De la monnaie, og 4) Ravit: Zur Lehre vom Gelde.

Om Penge og deres Betydning for det økonomiske Samfund.*)

Af Hans Suenson.

Iblandt Samfundsspørgsmaalene indtager Pengespørgsmaalet en overordentlig fremragende Plads. Det er jo næppe engang muligt for Fantasien at forestille sig et Samfund, som ikke benytter sig af Penge. Saaledes kan man jo læse i en hvilken som helst Rejsebeskrivelse, hvorledes de mest uciviliserede Folkeslag, de Vilde, om man vil kalde dem saa, altid have en eller maaske flere Varer, som de tage i Bytte for andre Varer, ikke blot fordi de have umiddelbart Brug for dem, men tillige fordi de stole paa, at de netop ved Hjælp af denne eller disse Varer, hvad Øjeblik det skal være, let ville kunne tilbytte sig andre Varer. Medens nu Alle ere enige om, at Penge er Noget, som det er særdeles behageligt at være i Besiddelse af, saa kan det jo rigtignok ogsaa træffe, at man ser deres Betydning overvurderet, og dette gjælder da navnlig, naar Talen er om den Tjeneste, Pengene yde Samfundet; thi medens det er let nok at indse, at Enkeltmand kan give sine Penge ud

---

*) Forskjellige faktiske Oplysninger i denne Artikel findes navnlig spredte i følgende Skrifter: 1) Michel Chevalier: Cours d'Économie politique. Tome III, 2) Roscher: Die Grundlagen der Nationalökonomie, 3) Wolowski: De la monnaie, og 4) Ravit: Zur Lehre vom Gelde.

og dog være lige saa rig som før, idet han ganske vist saa ikke har saa mange Penge, men til Gjengjæld andre Ting, saa har man navnlig i tidligere Tid troet, at noget Andet gjaldt, naar Talen var om hele Samfundet. For dette har man ment, at det kun gjaldt om at skrabe saa mange Penge sammen som muligt; thi Penge var den eneste sande Rigdom. Men hvad enten Talen er om Enkeltmand eller om hele Samfundet, forandrer Forholdet sig naturligvis ikke. Vildfarelsen beror paa en Forvexling af Begreberne Kapital og Penge. Det er Kapitalen, ikke Pengene, der giver os Midler til at opholde Livet, og det er ved Hjælp af Kapitalen, at vi frembringe en ny og større Kapital, saa at vi stadig rigeligere og rigeligere kunne faa vore Fornødenheder tilfredsstillede; derfor bejle Alle, saavel Enkeltmand som Samfundet, til Kapitalen, medens Pengene kun er den lydige Tjener, der lukker Døren op, som fører ind til den Elskede og saaledes letter os Adgangen dertil. Det er Kapitalen, ikke Pengene, der er denne Verdens Mammon.

Pengene ere kun Midlet til at komme i Besiddelse af den tilstedeværende Rigdom, men de ere ikke selve Rigdommen. Det er jo netop fordi Gnieren ikke kan eller vil se dette, at han bliver latterlig. At være begjærlig efter Penge, fordi man ved Hjælp af dem faar et Middel i Hænde til at tilfredsstille sine Fornødenheder, er meget fornuftigt; thi det er denne Lyst til rigere og fyldigere Livsnydelse, som driver Mennesket og med det enkelte Menneske hele Samfundet fremad; men Gnieren attraar ikke Pengene, fordi han ved Hjælp af dem kan leve behageligere og sundere, ikke fordi han ved Hjælp af dem bedre kan udvikle sin Aand, nej, han vil kun have dem, fordi det er ham en Tilfredsstillelse at vide, at han kunde for-

skjønne sit Liv, hvis han vilde, men han vil ikke. Men medens man saaledes har let nok ved at le ad Gnieren, saa er man paa den anden Side ofte altfor tilbøjelig til at tro, at Samfundets Lykke beror paa at skaffe sig Penge, hvilket kan være meget rigtigt, og ikke at give disse Penge ud igjen, med hvilken Tilføjelse hele Sætningen bliver falsk. Der gives mange falske økonomiske Sætninger paa dette Omraade, mange Sofismer, som dog saa let gjenneuskues, naar man blot et Øjeblik vil tænke sundt og fornuftigt over Forholdene, mange Fraser, som en Gang udstukne, ere gledne glat i Folk, men som dog Videnskaben med Lethed kan bringe til at forstumme, fordi de ere saa uendelig tomme og intetsigende. Saaledes har man tidt nok sagt, at det er skadeligt, at Pengene gaa ud af Landet. Men hvorfor er det saa skadeligt? Pengene gaa dog i Almindelighed ikke ud af Landet, uden at der kommer andre nyttige Ting ind i Landet i Stedet for dem. At lade Pengene gaa ud af Landet er til lige saa liden Skade for Samfundet, som det er skadeligt for Enkeltmand at lade Penge gaa ud af sin Pengekasse, naar han vil købe nyttige Ting for dem. Og betragte vi nu hele Verdenssamfundet som en Helhed, hvor er det dog saa ikke latterligt at antage, at dette bliver desto lykkeligere, jo flere Penge det kommer i Besiddelse af. Hvad skal Verdenssamfundet gjøre med en større Pengemasse end den, som er tilstrækkelig til at Ombytningen kan foregaa med Lethed. Det kan ikke sende den overflødige Pengemasse til Udlandet; thi Verdenssamfundet kjender intet Udland. Pengene, hvilke det har kostet Arbejde og mange Opofrelser at drage frem fra Jordens Skjød, ville i Følge deres Natur alle være med til at besørge Ombytningen, men flere Penge end

de, der ere nødvendige for at forrette denne Tjeneste, ere kun til Besvær og Ulejlighed, netop ligesom en enkelt Herres personlige Opvartning bedre og lettere vil gaa for sig, naar han kun benytter sig af en eller nogle enkelte Tjenere, end om en hel Skare stod til hans Raadighed; thi saa vilde let den Ene falde over den Anden. Imidlertid ere Vildfarelserne, der have hersket og til Dels endnu herske paa dette Omraade saare mange, og alle hidrøre de fra Ubekjendtskab med Pengenes Væsen og med de Forhold, der indvirke paa og bestemme deres Værdi. Det er de herhen hørende Spørgsmaal, som i det Følgende skulle gjøres til Gjenstand for vor Betragtning.

Det er Arbejdsdelingen, der har nødvendiggjort Brugen af Penge. Der har vel sagtens nok været en Tid — Menneskeslægtens første Barndomsaar — da Enhver selv frembragte Alt, hvad han behøvede til Livets Ophold, og under en saadan Tilstand have Penge selvfølgelig været aldeles overflødige. Men en saadan Tilstand er man snart kommen ud over, idet man efterhaanden efter en stedse større og større Maalestok udelukkende har anvendt sine Evner og Kræfter i enkelte Retninger. Det er jo netop Principet i Arbejdsdelingen, at En arbejder for Alle, imod at Alle arbejde for En. Paa denne Maade blive de frembragte Gjenstande bedre, ligesom de ogsaa frembringes hurtigere; men en saadan Ordning nødvendiggjør et Byttemiddel, da det jo vilde være utaaleligt og i høj Grad tidsspildende at maatte vandre omkring for at opsøge den, der netop havde Overflødighed paa den Vare, som den Søgende havde Mangel paa, og ikke nok hermed, men han maatte ogsaa netop have Mangel paa den Vare, som den Søgende havde Overflø-

dighed paa. Hvis jeg havde Overflødighed paa Klæder og Mangel paa Føde, maatte jeg — for at Ombytningen skulde kunne gavne begge Parter — finde en Anden, hvis Overflødighed og Mangel netop dannede Modsætningen til min; thi hvad hjalp det mig, om jeg fandt en Anden, som vel havde Mangel paa Klæder, men hvis Overflødighed bestod i Vaaben, hans Vaaben vilde ikke kunne mætte mig. Først naar man har udsondret en enkelt Vare, som man er vis paa, at Alle gjerne ville have, fordi de vide, at de ved Hjælp af denne kunne faa Alt, hvad de ville have, først da vil Ombytningen kunne ske let og blive til Gavn for begge Parter.

Menneskene have som sagt fra de tidligste Tider ikke blot haft Trang til, men ogsaa virkelig vidst at skaffe sig et Omsætningsmiddel, men de Varer, som man til de forskjellige Tider og paa de forskjellige Steder har udset til at forrette denne Tjeneste, have været meget uensartede. I Almindelighed er man begyndt med en Vare, som paa en eller anden Maade nøje har været knyttet til Befolkningens daglige Færden, og som har været i Stand til at tilfredsstille en eller anden trængende Fornødenhed hos vedkommende Folkestamme.

Hos Jægerstammer har man saaledes ladet Huderne gjøre Tjeneste som det almindelige Byttemiddel. Saadanne Huder kunde man opbevare i længere Tid, de dannede Hovedbestanddelen i Folkestammens Klædedragt, og paa et mere fremrykket Trin bleve de en Hovedudførselsartikel. Saaledes fortæller Marryat, at Skind endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede bleve modtagne som god Betaling hinsides Alleghannbyjærgene, og i flere af Hudsonsbay-Landene regner man endnu med Bæverskind. Tre Maarer koste her et Bæverskind, en hvid Ræv to,

en sort Ræv eller Bjørn fire, og en Bøsse femten Bæverskind. Ogsaa i Evropa har man betalt med Huder; et Tegn herpaa er det blandt Andet, at det esthiske Ord «raha», der betyder Penge, i det beslægtede lappiske Sprog er gaaet over til at betyde Peltsværk. Interessant er det at se, hvorledes Gammelrusserne, hos hvilke Maarens Skind paa samme Maade benyttedes som Byttemiddel, fandt paa at forbinde Krediten med et saa primitivt Pengesystem. Det blev nemlig efterhaanden ubekvemt at benytte Dyrets hele Hud til Byttemiddel, og man fandt da paa at lade sig nøje med en enkelt Del deraf, f. Ex. Snuden eller Poterne, og disse repræsenterede da hele Huden. Sandsynligvis har da Snuden eller Poten været stemplet af Regeringen og selve Huden været opbevaret i dens Magaziner. Dette Forhold er jo aldeles at stille ved Siden af det, der nu finder Sted med Hensyn til Banksedlerne i de mest fremskredne Samfund, hvor Sølv, som Sedlen repræsenterer, findes opbevaret i Bankens Kjældere. Man har spilt Bankerot under begge Former; thi ligesom en Bank, naar den ikke indskrænker sig til at drive egentlige Bankforretninger, kan udstede for mange Sedler eller lade for meget Sølv gaa ud af sin Beholdning, saaledes kan under hin Betalingsmaade med Huder, hvor disse kun repræsenteres af Poten, Regeringen lade for mange Huder gaa ud af sine Magaziner eller lade for mange Poter komme ind i Cirkulationen, og saa gaar Indløseligheden, der ellers er en Borgen for, at Repræsentativet beholder samme Værdi som den Vare, hvorpaa det lyder, tabt. Og det ser ud, som om man i Rusland senere hen virkelig ogsaa rent har opgivet Indløseligheden. Saaledes fortæller i det Mindste den russiske Historieskriver Karamsin, at de mongolske Erobrere

ikke vilde anerkjende Maarpoterne som Betalingsmiddel, og at der saa spilledes Bankerot, hvilket med andre Ord vil sige, at de cirkulerende Poter ikke kunde indløses mod de tilsvarende Huder. Kun enkelte Steder i Rusland, som ikke kom til at staa i nogen videre Forbindelse med Mongolerne, beholdt endnu en kort Tid denne Betalingsmaade, ellers blev Sølv indført; men i det Nordlige ved Dwina vendte man tilbage til at benytte selve Huderne som Betalingsmiddel, saaledes hang man ved denne Sædvane. Ja, Karamsin fortæller endog, at endnu i Aaret 1610 en russisk Krigskasse blev tagen af Fjenden, og i denne fandtes 5,450 Rubler i Sølv og 7000 Rubler i Peltsværk.

Medens Jægerstammer have benyttet Jagtens Udbytte til Byttemiddel, har det ligget naturligst for Nomadestammer at benytte Kvæget, deres Arbejdsudbytte, hertil. Allerede hos Homer fortælles i Iliadens treogtyende Sang, hvorledes i Brydekampen

Prisen for den, som vandt, var en flammebetrædende Trefod,
Og i Achaiernes Folk tolv Høveder værd man den skatted,
Men for den Tabende stod i Kreds en Slavinde som Kamppris,
Kyndig i kvindelig Gjerning, af Værd vel Høveder fire.

Det er oftere hos Homer, vi se den i Oldtiden saa kurante Handelsvare: smukke Kvinder, købt for Kvæg; blandt andre Steder fortælles jo i Slutningen af Odysseens første Bog, hvorledes Telemakos gik til sit Leje bevæget i Sindet, og

Ham Eurykleia, en Datter af Ops, som var Søn af Poseinor,
Lyste med blussende Fakkell i Haand, den kjærlige Gamle,
Hvem Laertes engang, da hun stod i sin fejreste Ungdom,
Havde sig købt for Kvæg, hun kosted ham Høveder tyve.

At Anvendelsen af Kvæg til Penge ikke kan betragtes som en Opfindelse af Digterens Fantasi, kan ses paa

mange Punkter fra den historiske Tid. I Athen havde man saaledes Mønter, hvis Præg forestillede en Tyr, i Roms ældste Tid vare visse Formuesstraffe ansatte i Kvæg, ligesom den latinske Betegnelse for Penge «pecunia» udledes af «pecus», Kvæg. Ogsaa hvad Sverig angaar, fortæller Geijer, hvorledes i dette Land i Oldtiden al Formue blev regnet efter «fä», ligesom det gammel-danske eller islandske Ord «Danefe» maaske viser hen i denne Retning. Hvor Talen er om et egentligt Nomadefolk træder Forholdet naturligvis skarpest frem; saaledes tjene hos Kirgiserne Faar til Penge, medens Ulve- eller Lammeskind forrette Tjeneste som Skillemønt.

Man kan ofte tydelig spore Overgangen fra den ene til den anden Betalingsmaade, naar Befolkningen forandrer Levevis, saa at den f. Ex. fra at have levet af Kvægavl gaar over til at blive et agerdyrkende Folk, og i saa Henseende afgiver Danmark et godt Exempel. Saa længe nemlig Jagten og navnlig Kvægavlens udgjorde de Danskes Erhvervsilder, benyttede de sig af Faar eller Oxer som Byttemiddel og følgelig som almindelig Værdimaalestok, men da man gik over til Agerbruget, valgte man Kornet hertil, dog sluttede man sig for saa vidt til den tilvante Maalestok, at man som Enhed for den ny tog netop et saa stort Kvantum Korn, som i Værdi svarede til et Faar eller en Oxe.

Paa forskjellige Steder har man endnu brugt mange andre Varer til Byttemiddel. Vidt udbredt har Brugen af Kauris været, denne Konkylie, der maaske er bedst kjendt under Navn af Tigersnekken, og hvis latinske Navn, *Cypraea moneta*, minder om dens Brug til Penge. Denne er et ældgammelt Omløbsmiddel i Kina, Forindien, Arabien og over hele Afrika. Det er oprindelig Anven-

delsen af dem til Smykker, som har bevirket den stærke Efterspørgsel efter dem, og det er sandsynligvis Slavehandelen, som har befordret deres vide Udbredelse; men paa Grund af deres ringe Værdi — 1280 saadanne Kauris ere i Afrika omtrent af samme Værdi som 1 Mk. 6 Sk. her —, bruges de kun som Skillemønt. Foruden af Kauris, have Kafferne til Byttemiddel benyttet sig af Maatter, Kastespyd, Glaskoraller og især Messingringe; 3—400 saadanne Ringe bleve trukne paa en Snor, og en Ko kostede to saadanne Snore fulde af Ringe. Endvidere er Elfenben bleven benyttet som Penge i Afrika, og Mungo Park fortæller, at Jærnstænger gik paa denne Maade hos et afrikansk Folkeslag, og at de Indfødte kaldte en Varemasse, som i Værdi svarede til en saadan Jærnstang, for «en Stang», 20 Tobaksblade og en Gallon Brændevin kaldte de for «en Stang Tobak» og «en Stang Rom».

Ogsaa Salt har man benyttet sig af, saaledes paa den kinesisk-birmanske Grænse, men navnlig i det indre Afrika, hvor Naturen ikke yder dette Produkt, men hvortil det indføres af Karavanerne fra Ørkenen, hvor det findes i rigelig Mængde. Det er i Form af Barrer, at denne Vare circulerer, og disse Barrer ere ofte, saaledes i Abyssinien, omgivne af Jærnringe for at de ikke skulle sønderbrydes. En Masse andre Varer ere blevne benyttede til Penge: Slaver i Afrika, The i Højasien og Sibirien, Dadler i Oasen Sivah, hvor ogsaa tidligere de almindeligste Skillemønter vare formede som en Dadelkjærne; Mexicanerne have brugt Kakaobønner i smaa Poser, Bomuldstøj, Kobberstykker og Guldstøv i Penneposer. Ja, Kakaobønner gaa paa en Maade endnu i Mexiko som Skillemønt. Ved Amazonfloden har man brugt Voxkager, Stokfisk i Newfoundland, Sukker i det engelske Vestindien

og Tobak i Maryland og Virginien, i hvilket sidste Land der endog i Aaret 1618 under meget haard Straf blev sat en Tvangskurs paa Tobak. Af Exempler hentede fra Steder, der ligge os nærmere, kan endelig fremhæves, at man paa Rügen har brugt Lærred, ligesom man paa Island og i Norge i tidligere Tid, ja endogsaa til Dels endnu, har benyttet sig af Vadmel til Byttemiddel; i Midlalderen kostede her en Malkeko 120 Alen Vadmel. Foruden denne Vare har man forøvrigt ogsaa paa Island benyttet sig af Stokfisk, vel navnlig paa Grund af dens store Betydning som Udførselsartikel.

Skjønt nu disse Exempler, hentede fra Jordklodens mest forskellige Egne, vise os, at enhver Vare, som overhovedet kan tages og gives i Hænde, og af hvilken der blot ikke er et altfor lille Kvantum til Stede, kan benyttes som Omsætningsmiddel, saa følger det dog af sig selv, at ikke enhver Vare er lige godt skikket til at forrette denne Tjeneste. Hvad nu først Kvæget angaar, da er det meget ubekvem, det opfylder saaledes ikke den Betingelse, der maa stilles til en Vare, for at den kan blive et godt Omsætningsmiddel, at den i et lille Volumen indeholder en stor Værdi; Kvæget gaar vanskeligt fra Haand til Haand, og det har endvidere i dets Egenskab af levende Organisme, naar Talen er om at benytte det til Byttemiddel, den meget væsentlige Mangel, at det ikke lader sig dele og atter sammensætte. Wolowski gjør saaledes den meget rigtige Bemærkning, at naar en Oxe en Gang er bleven lavet til Bøfsteg og Koteletter, at den saa aldrig vil kunne blive til Oxe mere, og Besidderen vil ikke kunne opbevare det saaledes udstykkede Omsætningsmiddel, men han maa skynde sig at fortære det, for at det ikke skal fordærves. Man kunde nævne mange andre

Ulemper ved et saadant Omsætningsmiddel, men vi skulle indskrænke os til her kun at nævne dets store Mangel paa Ensartethed, saa at der udfordres særegen Sagkundskab for at kunne bedømme det enkelte Stykke Kvægs Værdi. Den samme Mangel finder Sted med Hensyn til Kornet, det er ikke alt Hvede, Rug eller Byg, som er lige godt, Korn fra et Sted betales bedre end Korn fra et andet Sted, og hvor vilde det saa ikke i en anden Retning være ubekvemt at benytte Kornet til Byttemiddel, idet det nemlig paa ingen Maade kan siges at opfylde den Fordring, vi stille til et godt Byttemiddel: en stor Værdi i et lille Volumen; og hvor usikkert vilde det ikke være. Kornets Værdi svinger nemlig meget stærkt i korte Tidsrum, vi se jo, at Kornpriserne fra det ene Aar til det andet kunne variere meget stærkt, men til et godt Byttemiddel maa man netop vælge en Vare, hvis Værdi svinger saa lidt som muligt, og som navnlig i den nærmeste Fremtid dog saa nogenlunde vil bevare den samme Værdi.

Overalt i den civiliserede Verden er man da nu ogsaa kommen bort fra at benytte alle de hidtil nævnte Varer til Byttemiddel, idet Menneskene i Jordens Skjød have været saa heldige at finde et Stof, som i høj Grad forener alle de Egenskaber, som udfordres for deraf at danne et Redskab, ved Hjælp af hvilket Ombytningerne kunne foregaa med Lethed; dette Stof er de ædle Metaller.

Lad os da nu engang se, om de ædle Metaller, Gullet og Sølv, opfylder de Fordringer, man maa stille til et godt Omsætningsmiddel. Først og fremmest fordre vi en stor Værdi i et lille Volumen, og dette yde de os; de ere nemlig meget kostbare, idet en ubetydelig Smule af dem kun kan tilvejebringes ved store Anstrængelser, hvilket

vil sige det Samme, som at deres Produktionsomkostninger ere meget store. Men ikke nok hermed; foruden at de ædle Metaller, i et lille Volumen indeslutte en stor Værdi, indeslutte de ogsaa en stor Værdi i en lille Vægt. Betragt vi saaledes Forholdet mellem nogle enkelte Varers Vægt og Værdi, og sammenligne vi dem med det Forhold, der i saa Henseende finder Sted, f. Ex. med Hensyn til Sølv, saa ville vi klart se, i hvor høj en Grad denne Vare opfylder den opstillede Fordring mere end andre Varer. Værdien af 80—100 Grammer Sølv er saaledes at sætte lig med Værdien af 77000 Gr. Korn, som atter er lig med Værdien af en Hektoliter ordinær Vin, som med det dertil hørende Fad omtrent vil veje 110,000 Gr. Hvilken umaadelig Forskjel i Arbejdskraft maa der saaledes ikke til for at transportere den samme Værdi i Sølv, Korn og Vin! Den Værdi, som 1 Hest kan trække, naar Talen er om Sølv, maa der 800 Heste til for at trække, hvis det er Korn, og først 1100 Heste kunne drage Læsset, hvis det er Vin. Men omtrent 16 Gange lettere er det at transportere Guld end Sølv. Hvad der maa 1 Hest til for at trække i Guld, maa der 17000 Heste til for at trække, naar Talen er om Vin. Det er ikke forbundet med stort Besvær at have 1 Pd. Guld i sin Lomme, herfor vil man kunne købe fem Oxer af god Kvalitet, der tilsammen vel omtrent kunne veje 4000 Pd. Disse Talstørrelser vise jo tydelig nok, i hvor høj en Grad Guld og Sølv i Sammenligning med andre Varer opfylde den opstillede Fordring. Ganske vist gives der Varer, som i et mindre Volumen indeslutte en langt større Værdi end Sølv og Guld, saaledes Diamanten, i hvilken Henseende man kan erindre om, hvorledes en Diamant som

«le Régent» netop vejer lige saa meget som fire Tyvefrankstykker af Guld, men har en Værdi af 6 Mill. Frk. Men Diamanten mangler paa den anden Side en væsentlig Egenskab, som ligeledes fordres, og som Guld og Sølv i høj Grad besidde, nemlig at de kunne udstykkes saa at sige i det Uendelige, og at de enkelte Dele atter kunne sammenfattes til et Hele igjen, og det uden at der ved denne Udstykning finder noget Værditab Sted. Den ituslagne Diamant kan ikke igjen sammensættes, og dette er en væsentlig Mangel, ligesom det ogsaa er en Mangel, at to smaa Diamanter langt fra have den samme Værdi som en stor, skjønt den store er af samme Rumindhold som de to smaa tilsammen. Anderledes med Guld og Sølv; disse kunne som anført uden Værditab deles i saa mange Stykker, man lyster, og de mange Stykker atter samles til et Hele. Denne Egenskab er jo af uberegnelig Nytte for Omsætningerne, idet man af den større Masse netop kan udsondre en saa lille Del, som det er nødvendigt at give i Vederlag for den Vare, man vil tilbytte sig.

Ogsaa de ædle Metaller's Ensartethed er af stor Betydning, der gives godt Kvæg og daarligt Kvæg, godt Korn og daarligt Korn, men Guld og Sølv ere fuldstændig af samme Godhed, hvad enten de ere fundne i Evropa eller i de andre Verdensdele, hvad enten de ere dragne frem af Jorden den Dag i Dag eller i den graa Oldtid. Man behøver ikke at have noget meget øvet Øje for strax at kunne se, om det er Guld og Sølv, man har for sig, eller en Metalsammensætning, som skal forestille et af disse Metaller, og deres Klang er jo ogsaa saa ejendommelig, at Øret med Lethed kan skjelne mellem de ædle Metaller's klare Toner og Efterligningernes dumpe Lyd. Hertil

kommer endnu flere andre fortræffelige Egenskaber, saaledes at de kunne opbevares uden særegen og vedvarende Agtpaagivenhed, hvilket stærkt bidrager til at fremme Spar-sommeligheden, da man kan beholde dem saa længe det skal være uden at behøve at nære Frygt for, at de skulle fordærves; de ere endvidere modtagelige for et Præg, hvilket for saa vidt gjør dem skikkede til at være Omsætningsmiddel, som Modtageren af dem blot ved et flygtigt Øjekast vil kunne overbevise sig om deres Værdiindhold.

Foruden disse her nævnte Egenskaber, skulle vi blot endnu anføre, hvad der ingenlunde er en Biomstændighed, tvært imod, at de ædle Metaller er en Vare, som mere end nogen anden i kortere Tidsrum ikke er udsat for overvættes store Værdiforandringer. Dette er et afgjørende Moment til Fordel for de ædle Metalleres Anvendelse til Byttemiddel; thi dette maa selvfølgelig, for at det virkelig skal kunne siges at være godt, sikkert og bekvemt, være af en saadan Beskaffenhed, at den, der i Dag modtager det i Vederlag for en afhændet Vare, ogsaa kan være sikker paa, at han imorgen og i den nærmeste Fremtid i Omsætningsmidlet vil have den samme Værdi i Hænde. Dette er langt frn Tilfældet med alle Varer. Brugte man saaledes Korn til Omsætningsmiddel, vilde man paa ingen Maade have nogen Sikkerhed i saa Henseende. Naar det har været en daarlig Høst, og der altsaa kun udbydes sparsomt Korn paa Markedet, strømme Alle til for at købe, Ingen vil sulte, den Ene overbyder den Anden, og Følgen bliver, at Kornets Værdi vil stige umaadeligt. Omvendt efter en god Høst. Vi træffe da paa et stort Udbud, men der er ingen Fare for at sulte, Efterspørgselen bliver kun svag, men Landmanden maa sælge sit Korn for at skaffe sig Midler i Hænde til

atter at dyrke sin Jord. Det bliver nu den ene Sælger, der underbyder den anden, og det stærke Udbud i Forbindelse med den svage Efterspørgsel vil bevirke, at Kornets Værdi nu synker efter en lignende Maalestok, som det før efter den daarlige Høst steg. Og hvad der i saa Henseende gjælder om Korn, vil gjælde om en hvilken som helst Nødvendighedsartikel og navnlig saadanne, som det vil tage længere Tid at frembringe; og det vil endvidere være Tilfældet med enhver Vare, som ikke er til Stede i en saa stor Masse, at en forøget Produktion vil være for Intet at regne imod den allerede tilstedeværende Masse. Naar Talen derimod er om Guld og Sølv indenfor et ikke altfor langt Tidsrum, vil Opdagelsen og Driften af nye Guldlejer og Sølvminer ikke i nogen betydelig Grad udøve nogen Indflydelse paa de ædle Metalleres Værdi, da de alt ere til Stede i en saa stor Masse, at det ny Udbud næppe vil være i Stand til at bringe deres Værdi til at synke videre stærkt. Ganske vist er Guldets og Sølvets Værdi ikke uforanderlig, men det Samme gjælder om en hvilken som helst anden Vare; thi da en Vares Værdi jo kun vil sige det Forhold i hvilket denne Vare ombyttes mod alle andre Vare, altsaa dens Kjøbeevne, saa er det jo indlysende, at hvis blot en eneste Vare var i Besiddelse af uforanderlig Værdi, saa vilde alle Varer have den samme Egenskab. Men Enhver véd jo, hvor forskjelligt det Forhold er, i hvilket de enkelte Varer til forskjellige Tider ombyttes imod hverandre, og naar man blot har set, at en enkelt Vare er foranderlig i Værdi, saa er det dermed ogsaa nødvendigvis givet, at alle Varer ere foranderlige i Værdi. Saaledes ogsaa Guld og Sølv. Hvad ovenfor er fremhævet, at disse Varer ere mindre foranderlige i Værdi end de fleste andre Varer, gjælder

dog kuu, naar vi betragte dem i kortere Tidsrum; thi i Længden ere de fleste andre Varer endog mindre foranderlige end Guld og Sølv, saaledes er Kornet i det Hele taget af en temmelig fast Værdi, naar man tager Gjennemsnittet af en længere Aarrække i Betragtning, hvorimod de ædle Metaller i Tidsrummet fra Amerikas Opdagelse og indtil nu ere faldne ganske overordentlig stærkt i Værdi, ja selv naar vi tage et mindre Antal Aar, f. Ex. fra 1850 til 1870, er Værdiforringelsen for disse Varers Vedkommende meget betydelig, men Forandringen er sket gradvis, aldrig i store Spring. Skal man nu mellem de mange forskellige Varer udvælge et Byttemiddel, saa er det jo netop den mindre Foranderlighed i korte Tidsrum, som maa tages i Betragtning; thi Svingninger fra Uge til Uge i Byttemidlets Værdi vilde jo gjøre en blot nogenlunde sikker Beregning umulig og formindske Opfordringen til Sparsommelighed, der er en nødvendig Betingelse for Kapitalforøgelsen, der ikke blot kommer Enkeltmand, Kapitalisten, men hele Samfundet til Gode.

Man betjener sig da nu ogsaa overalt i den civiliserede Verden af Guld og Sølv som Mellemed i Omsætningerne.

Indførelsen af Pengesystemet har haft en særdeles stor Betydning for hele Civilisationen. Vi kunne jo nu næppe tænke os, hvorledes vi skulde kunne finde os til Rette i et Samfund, hvor vi manglede et almindeligt Byttemiddel, og hvor vi saaledes maatte tiltuske os de Gjenstande, hvortil vi havde Trang. For ret at gjøre det klart for Læseren, hvor ilde vi vilde være stødte i et saadant Samfund, kunne vi ikke nægte os den Fornøjelse i Oversættelse at gjengive et Brev, der er skrevet af en fransk Sangerinde, som opholdt sig paa Øerne i det stille Hav

for at give Koncerter. Brevet, der er meddelt af Wolowski i et lille populært Skrift om Penge, vil maaske bedre end mangen lærd Afhandling vise Pengenes store Betydning.

Det lyder saaledes:

«Man har forsikret mig, at Du vil faa dette Brev, og saa har jeg da ogsaa besluttet mig til at skrive Dig til, omendskjønt jeg vedblivende maa nære en stærk Tvivl om, hvorvidt mit Brev vil komme Dig i Hænde; thi det forekommer mig, at disse Herveyske Øer (i det Cookske Arkipelag) ligge ved Verdens Ende. Naa, jeg faar vel imidlertid at tro, at man ogsaa kan komme tilbage herfra, siden man er kommen hertil.

«Igaar har Kong Makea for tredje Gang i egen Person været til Stede ved vor Koncert. Han er af en meget smuk sort Farve, og i sit Palads, hvor Missionærene i 1857 havde efterladt en Kristusfigur, har han ladet den hellige Forløser male sort.

«Man maa være gaaet over det store Ocean for at se noget Saadant. Vor Koncertsal er et stort Skur, i hvilket man i lang Tid har sammenhobet hentørrede Fisk. Fisken er forsvundet, Lugten er bleven tilbage. Der var ikke noget mere passende Lokale til vore Kunstpræstationer paa Øen Manaio, selv ikke i hans sortebrune Majestæts Palads.

«Du har maaske læst i en af Léon Gozlans Romaner, jeg husker ikke hvilken, Fortællingen om en Indtægt in natura af et Skuespil.

«Det er netop paa den Maade, der saaledes fortælles i Romanen, at man betaler os her. Kongen selv har i Mangel af Penge, endogsaa Smaapenge, givet os udskaarne Kalebasser; den ene viser hans Portræt i Profil, jeg skal

gjemme den til Dig, kjære Tante; naar den bliver sat paa en lille Fod, kan Du faa Dig en Sukkerskaal deraf; og naar Du saa drikker Din Kaffe, vil Du tænke paa, at Din stakkels Zélie er dragen bort for at oplede den paa nogle Øer, som man uden Tvivl har kaldt Ven-skabsøerne, fordi man der kun træffer paa Vilde, og meget nær ved Selskabsøerne, hvilket Navn de utvivlsomt have faaet, fordi de ere saa godt som øde.

«Jeg har, som Du vel kan tænke, den største Del i Programmet, hvoraf Følgen da bliver, at jeg ogsaa har den største Del i Indtægten. Jeg har en Tredjedel for mig alene, la Campana, Ferioti og min Broder, vor utrættelige Orkesterdirigent, dele Resten. Hør nu blot! i Bytte for en Arie af «Anna Bolena», for en Duo af «Norma» og «Adalgisa», for Brindicien af «Lucrezia», for Tenorpartiet «Ah! quel plaisir d'être soldat!» og for Arien af «Fraises» fra Théâtre-Lyrique har jeg for min Del indkasseret for ottehundrede og sexten Billetter, som igaar Aftes ere tagne i Bureauet: tre Svin, treogtyve Kalkuner, fireogfyrrætyve Høns, fem Tusinde Kokosnødder, tolv Hundrede Ananas, hundredeogtyve Skjæpper Pisangfrugter, hundrede og tyve Vandmeloner og femten hundrede Oranger. Hvad skal jeg gjøre med en saadan Indtægt! I «Hallerne» i Frankrig vilde den vel blive vurderet til 4000 Franks, forudsat at Kokosnødderne og Pisangfrugterne kunde finde Afsætning. 4000 Franks, det er smukt for at have sunget fem Nummere, omendskjønt det ikke er et Svin for Stykket, heller ikke ganske fem Kalkuner. Men her, hvorledes skal jeg faa alt det solgt, hvorledes faa det gjort i Penge. Sagen er, at man saa godt som ikke kan gjøre sig noget Haab om at finde Sølvsølv hos Kjøberne, som jo selv med Kokosnødder og Pisangfrugter

have betalt den Fornøjelse at høre os. De faa Pengestykker, som findes paa Øen blive holdte tilbage for at betale Skatter med, da hans Majestæt Makea ikke tillader, at man fylder hans Kasse med Grøntsager og Fjerkræ. Hvad skal jeg da gjøre med Indtægten? spise den? men læs engang om igjen, kjære Tante, hvad der igaar er tilfaldet mig som min Del, læg endnu hertil Indtægten af to andre Koncerter, og tænk saa over, hvad Din stakkels Zélie skulde kunne gjøre med et saadant Maaltid.

«Man har sagt mig, at en Spekulant fra Halvøen Mangéa — Navnet passer godt til den, dersom den kan sluge hele mit Udbytte — imorgen vil komme for at gjøre mig og mine Ledsagere Tilbud i Mønt. Imedens vi vente paa ham, give vi vore Svin, for at holde Livet i dem, Vandmelonerne at æde. Kalkunerne og Hønsene sluge Pisangfrugterne og Orangerne, saa at jeg altsaa for at bevare den animalske Del af min Indtægt, maa ofre denne hele den vegetabiliske Del.»

Enhver Kommentar til dette Brev er overflødig; det viser paa en naiv, men tydelig Maade, hvor ilde vi vilde være stedte, hvis vi savnede et almindeligt anerkjendt Byttemiddel. Adam Smith sammenlignede Pengene med Landeveje, og Sammenligningen er rigtig; Varerne sendes lettere fra det ene Sted til det andet, naar man har Veje, end naar man savner dem, og Varerne ombyttes lettere, naar Samfundet har udsondret en enkelt Vare til Byttemiddel, end hvis de umiddelbart skulde ombyttes mod hverandre. Man har sammenlignet Pengene med et Maskineri, en Byttemaskine; men vistnok endnu rigtigere har man sagt, at naar man betragter hele det økonomiske Liv som en Maskine, der maa holdes i stadig Bevægelse

for at Samfundet rigeligere og rigeligere kan faa Midlerne i Hænde til en stedse fyldigere Tilfredsstillelse af Fornødenhederne, at man da korrekt kan sammenligne Pengene med Oljen i dette Maskineri; thi ved Hjælp af dem hindres eller i alle Tilfælde mindskes i høj Grad den Gnidningsmodstand, der ellers vilde frembyde sig for en let og sikker Omsætning i det økonomiske Samfund.

Vi skulle nu søge at besvare det Spørgsmaal, hvortil en nøjere Undersøgelse af Pengenes Natur giver Anledning, nemlig: hvoraf afhænger Pengenes Værdi? Her er det først og fremmest af Vigtighed at erindre, at Pengene ere en Vare som en hvilken som helst anden Vare. Menneskene have Trang til Føde, Klæder og Bolig, men de have ogsaa Trang til et Redskab, ved Hjælp af hvilket Omsætningerne kunne foregaa saa let som muligt, og derfor bliver denne sidste Vare, Pengene, lige saa vel som de andre Varer Gjenstand for deres Efterspørgsel. En hvilken som helst Vares Værdi vil nu som bekjendt til enhver Tid afhænge af, hvor meget der ønskes solgt, og hvor meget der ønskes kjøbt af vedkommende Vare, og Værdien vil fastsættes netop i det Øjeblik, hvor der ønskes saa meget kjøbt, som der ønskes solgt. Tænke vi os saaledes, at nogle Landmænd møde paa Torvet med 100 Tdr. Korn, og at de her blive omringede af Kjøbere, der tilsammen ønske 150 Tdr. Korn, saa kunne vi allerede paa Forhaand vide, at Værdien af Kornet i dette Tilfælde vil blive højere, end om de tilstedeværende Kjøbere kun ønskede f. Ex. 120 Tdr. Korn, og at den paa den anden Side vil blive lavere, end om der kun fandtes 50 Tdr. Korn paa Torvet. Hvor høj Værdien endelig vil blive, kan man derimod endnu ikke vide Noget om. Hvor der finder et Misforhold Sted mellem Udbud og Efter-

spørgsel, saaledes som her 100 mod 150 Tdr., vil der nemlig ikke danne sig nogen Værdi førend Efterspørgselen er formindsket til 100, idet vi tænke os, at Udbudet ikke kan forøges. Kjøbere, der repræsenterer 50 Tdr. maa altsaa trække sig tilbage; de gjøre det ikke godvilligt, men de tvinges dertil af dem, der ere i Stand til at byde mere for den attraaede Vare. Naar saa det Punkt er naaet, at der udbydes 100 og ønskes 100 Tdr. Korn, er med det Samme Værdien slaaet fast, og Kjøb og Salg vil finde Sted. Derfor hedder det ganske rigtig i Økonomien, at Værdien dannes paa det Punkt hvor Udbud og Efterspørgsel opveje hinanden, eller, hvad der maaske er tydeligere, hvor den udbudte og efterspurgte Masse blive lige store. Netop saaledes forholder det sig med Penge; de udbydes og efterspørges, og Værdien dannes paa det Punkt, hvor Udbud og Efterspørgsel opveje hinanden. Men hvori bestaar nu Udbudet af og Efterspørgselen efter Penge? Udbudet af Penge dannes af den Masse Penge, der ønskes ombyttede mod Varer, Efterspørgselen efter dem af den Masse Varer, der ønskes ombyttede imod Penge. Da vi nu vel sagtens uden at gjøre os skyldige i nogen Unøjagtighed kunne sige, at alle Omsætninger ske ved Hjælp af Penge, idet vi tage alle de Kreditmidler, som gjøre samme Tjeneste som Penge, ind med under dette Begreb, saa er det altsaa alle udbudte Penge og alle udbudte Varer, som vi tage i Betragtning her. Vi kunne nemlig ikke sige «alle Penge»; thi det er ikke alle tilstedeværende Penge, der udbydes, rede Kassebeholdninger udbydes saaledes ikke. Talen er her overhovedet kun om de Penge, som virkelig ønskes ombyttede med Varer, ligesom vi paa den anden Side kun tale om de Varer, der virkelig udbydes til Salg, ikke om alle

Varer. Et andet Moment gjør sig dog ogsaa gjældende her, og det er saavel Pengenes som Varernes Omløbs-hastighed. Fordobledes saaledes pludselig den Omløbs-hastighed, med hvilken Pengene cirkulere, medens Penge-massen, Varemassen og Varemassens Omløbshastighed forblev uforandret, vilde Pengenes Værdi synke stærkt, i dette Tilfælde til det Halve; thi den fordoblede Hastighed vilde virke netop som en fordoblet Masse. Kjøber jeg en Vare for en Rigsdaler, og min Kjøbmand benytter den samme Rigsdaler til at købe en anden Vare for, og be-søger den samme Rigsdaler paa en Dag saaledes ti for-skjellige Omsætninger, saa vil den have gjort samme Tjeneste som ti forskjellige Rigsdalere, og den vil da i Virkeligheden ogsaa indvirke paa Pengenes Værdi, som om der paa samme Dag var bleven udbudt ti Rigsdaler. Saaledes gaaer det ogsaa med Varerne. Den samme Tønde Korn kan omsættes ti Gange paa en Dag og saa-ledes indvirke paa Kornets Værdi, som om der den om-talte Dag var bleven udbudt ti Tønder Korn.

Skjønt den her udviklede Sætning, at Pengenes Værdi afhænger af det Forhold, der finder Sted mellem den udbudte Pengemængde og den ef-terspurgte Pengemængde, hvilket Sidste er det Samme som den udbudte Varemængde, Alt med nødvendigt Hensyn til Pengenes og Varernes Omløbshastighed, er saa uendelig simpel, at ganske vist enhver af vore Læsere tilfulde indser dens Rigtighed, og er tilbøjelig til at mene, at vi kunde have sparet os en saa udførlig Udvikling heraf, da det Hele jo falder af sig selv, saa er det dog ikke destomindre en Sætning, som i den Grad har været miskjendt, at Menneskeslægten i Aarhundreder har haft et aldeles

galt, et ganske modsat Syn paa Sagen. Den store økonomiske Vildfarelse paa dette Punkt lyder saaledes: «Verden bliver lykkelig ved mange Penge!» eller — naar Talen er om et enkelt Land — «det er skadeligt, at Pengene gaa ud af Landet!»

Vi staa her lige over for en økonomisk Vildfarelse, der til alle Tider paa en mærkværdig Maade ligesom har omtaaget Menneskeanden. Saa langt Historien rækker tilbage, viser det sig, at Menneskene have tænkt over Pengenes Natur, men altfor ofte ere havnede i den Anskuelse, at Pengene vare denne Verdens Salt, at de vare ligesom Indbegrebet af Alt, det Eneste, man burde stræbe efter at komme i Besiddelse af; thi Penge kunde jo købe andre Varer og den dobbelte Pengemasse altsaa den dobbelte Masse af andre Varer. Baade i Oldtiden, Middelalderen og den nyere Tid har man tænkt saaledes, skjønt det jo samtidig ikke skal nægtes, at vi i mange Udtalelser trindt omkring fra træffe Lysglimt, der vise en sundere Opfattelse af Forholdet. Den anførte Opfattelse er usund og farlig, den mener at kunne skrive en Recept, hvis Efterlevelse kan føre til Menneskeslægtens Lykke, og paa Recepten staaer kun skrevet «Penge»! Med dette Maal for Øje arbejder og arbejder man, lokket af den bedrageriske Sølv- og Guldglans; Straalerne blænde Øjet og sløve Forstanden; thi vel kan man, naar man arbejder mod dette Maal, blive rig paa Guld og Sølv, men hvad hjælper det, naar man samtidig bliver fattig paa alt Andet, Resultatet er jo dog Fattigdom, Mennesket bliver fattigt som en Kirkerotte, der vel kan skaffe sig Adgang til Kirkens Guld og Sølv, men ikke til det, hvortil den netop trænger: Føden. Man kan i denne Henseende — som saa ofte anført — lære meget af den gamle Fabel om Midas.

Hvad han bad om som en Naade, det fik han, Alt hvad han rørte ved, blev til Guld, og han følte sig saa uendelig rig; men han fik snart Øjnene op for, at det ikke var en Naade, men en Straf, der var tildelt ham, og han vilde med Glæde have givet alt sit Guld i Bytte for den Brødskorpe, som den fattigste Stodder gnavede paa.

Det er hele denne Opfattelse og alle de Foranstaltninger for at naa dette gyldne Maal i denne Retning, som vi kjende under Navnet Merkantilisme. Den første Form for Merkantilismen er i høj Grad barnlig, for ikke at sige barnagtig. Den traadte navnlig stærkt frem rundt om i Landene kort efter Amerikas Opdagelse, da man havde set, hvilke Rigdomme, der strømmede ind over de Lande, der først traadte i Forbindelse med den ny Verden. Misundelig betragtede de fjernere Lande al denne Rigdom, man vilde have Del i den, men hvorledes skulde man komme paa Højde med de Lykkelige? Svaret laa nær, man skulde selv frembringe Guld og Sølv; og saa øsede man da Millioner ud for at bearbejde Bjærgværker, der indeholdt de kostelige ædle Metaller. Om man gav ti Rigsdaler i Arbejds løn for at frembringe én blank Sølv-daler, gjorde jo Intet til Sagen; de Penge, der gaves ud til Arbejds løn, bleve jo i Landet, og det nyvundne Metal var jo en ren Gevinst. I denne raa Form er det let nok for os nu at se det Falske og Fordærvelige i en saadan Opfattelse. Senere hen tog Merkantilismen en anden Form, men hovedsagelig var det dog det Samme, man vilde. Man saa nu, at der var et andet Middel, hvorved man kunde skaffe sig Guld og Sølv, end ved selv at frembringe dem. Man kunde jo frembringe andre Varer, føre dem til Udlandet og der ombytte dem mod Guld og Sølv. Hele Handelspolitiken blev nu ordnet med dette

Maal for Øje. Man maatte ikke købe af Udlandet; thi saa gik der jo Penge ud af Landet; nej, man skulde først og fremmest selv frembringe de Varer, man havde Brug for, og dernæst skulde man sælge efter saa stor en Maalestok som mulig til Udlandet. Mange Forskrifter vare selvfølgelig nødvendige for blot tilnærmelsesvis at naa et saa forunderligt Maal, at sælge uden at købe. En blomstrende Industri var navnlig et godt Middel til at skaffe Penge ind i Landet; men hvorledes skulde et Land, der savnede alle Betingelserne for en udviklet Industri, kunne opnaa en saadan? Man forbød Indførelsen af Industri-varer, saa var man da sikker paa, at man ikke købte af — eller som man udtrykte sig, «blev skatskyldig til» — Udlandet, eller man satte en saa høj Told paa dem, som virkede som Forbud; endvidere forbød man Udførselen af Raastoffer, der vare Betingelsen for den indenlandske Industri, Indførselen af dem lagde man derimod ingen Hindringer i Vejen for, ikke fordi man var Frihandelsmænd, tvært imod kun for at beskytte den kjære Industri, og endelig opmuntrede man ved Præmier til Udførselen af færdige Industriprodukter. Hele denne fortvivlede Politik, der har suget Marven af Folkenes Kræfter, har holdt sig langt hen i den nyere Tid, og den dukker endog af og til frem endnu den Dag i Dag, men i det Hele taget maa den dog siges at være opgiven. Den faldt, ikke fordi det var en mindre hensigtsmæssig Maade at arbejde paa, men fordi dens Fald var en nødvendig Betingelse for Civilisationens Fremskridt. Civilisationen bæres fremad af Arbejdsdelingen, men det var netop denne Arbejdsdeling mellem Landene, som Merkantilismen vilde knuse, da det jo i Længden er en Umulighed at naa det tilsigtede Maal, at sælge til Udlandet uden at købe af det; thi naar alle

Lande tænkte saaledes, og de tænkte alle saaledes, saa vilde jo Enden paa Legen blive, at hvert Land som en Snegl trak sig ind i sin egen Skal for at spytte ad hele den øvrige Verden. Arbejdsdelingen mellem Landene er lige saa nødvendig som Arbejdsdelingen i det enkelte Samfund. Danmark staar sig sandelig bedre ved at hente sit Jærn fra England end ved at drage det ud af sin egen Myremalm, og ville vi have Appelsiner, faa vi dem billigere ved at hente dem fra Syden end ved kunstigt at frembringe dem i Drivhuse hos os selv.

Merkantilismens endelige Maal var at faa Penge ind i Landet, og dette kunde de Lande, der selv havde Sølvminer eller Guldlejer eller hvem det lykkedes i stort Omfang at faa Udlandet til at købe deres Frembringelser, nok naa, men naar man ikke atter vilde anvende Pengene til at købe Varer for i Udlandet — de skulde jo blive i Landet — saa ere mange Penge ikke noget Gode. I det Foregaaende have vi jo nemlig set, at Pengenes Værdi retter sig efter de udbudte Varers og Penges Masse og Omløbshastighed. Tænke vi os nu to forskellige Tidspunkter, paa hvilke Varemassen og dennes Omløbshastighed ere ens, hvorimod Pengemassen er bleven fordoblet, saa vil Følgen jo blive den, at Pengenes Værdi synke til det Halve, hvilket er det Samme, som at Varepriserne stige til det Dobbelte. Forholdet er altsaa for saa vidt bleven uforandret, som man ganske vist faar det Dobbelte for de Varer, man sælger, men til Gjengjæld ogsaa maa give det Dobbelte for de Varer, man køber.

Interessant er det at se, hvorledes Holberg, der dog levede paa en Tid, der var saa fuld af merkantilistiske Vildfarelser, ved Hjælp af sin sunde Forstand klart har indset, hvorledes det forholdt sig med Pengenes Værdi.

I Peder Paars fjerde Bogs første Sang kan man nemlig læse, hvorledes Spidsborgerne paa Kroen sammenligne den gamle og den nye Tid, og den Ene udbryder:

Før vi begyndte her i Landet saa at synde,
 Man for sex Skilling fik af bedste Øl en Tønde,
 For otte Skilling man da købte bedste So,
 Man ikkun gav en Mark paa Torvet for en Ko.

. . . . .
 Men ved et andet Bord da sad i samme Hus
 En bleg og maver Mand,*) som havde ingen Rus.
 Han sad og smilede af denne drukne Tale,
 Gav Agt paa al den Snak fra Hovedet til Hale.
 Han meget ærbar var, dog kunde man tit se,
 At han sig barede med Nøje for at le.
 Han brast omsider ud, man hørte ham saa tale:
 Om gammel Verden man maa ej saa meget prale;
 Paa den og vores Tid jeg liden Forskjel ser.
 Alting nu kjøbes dyrt, men Mønt mer gangbar er.
 Om her af Himmelen med Regn faldt Specie-Penge,
 Paa Eders Ord vi da os alle burde hænge,
 Da endnu Prisen blev forhøjet paa en Ko,
 Et Tusind Daler var kun lidet mod en So.
 Førend Guld-minerne i Vesten fundne vare,
 Hos en Spidsborger Guld og Penge vare rare.

---

*) Om hvem Nøglen til Peder Paars siger: •Avtors eget Portræt•.